VÄYLÄ/415/00.03.02/2023

Väylävirasto
Trafikledsverket

26.1.2023

Eduskunnan maa- ja
metsätalousvaliokunta
MmV@eduskunta.fi

Asiantuntijalausuntopyyntö: VNS 15/2022 vp Valtioneuvoston selonteko kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmasta vuoteen 2030 Hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ilmastossa

Väyläviraston lausunto koskien Valtioneuvoston selontekoa kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmaa vuoteen 2030, Hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ilmastossa

Väylävirasto kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallisen asiantuntijalausunnon ja lausuu seuraavaa.

Valtioneuvoston selonteko kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmasta vuoteen 2030, Hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ilmastossa, sisältää skenaarioihin perustuvan ilmastonmuutokseen liittyvän riski- ja haavoittuvuustarkastelun sekä vision ja kolme päämäärää, joita kohti sopeutumistyötä viedään pitkällä aikavälillä. Suunnitelman päämäärillä pyritään kasvattamaan sopeutumistyöhön liittyvää tahtoa ja sitoutumista, kehittämään sopeutumiskeinoja sekä vahvistamaan sopeutumiskykyä. Päämäärät ovat kytköksissä toisiinsa ja niiden saavuttamisen edistyminen on toisistaan riippuvaista. Päämääriä tarkentavat kymmeneen teemaan jaotellut 24 tavoitetta, joita toteutetaan suunnitelmassa esitetyillä toimilla tavoitteiden saavuttamiseksi vuoteen 2030 mennessä. Liikenteen 3 tavoitetta sisältyvät teemaan Infrastruktuuri ja rakennettu ympäristö.

Sään ääri-ilmiöt ja ilmastonmuutos voivat aiheuttaa vakavia haittoja tai onnettomuuksia liikenteessä ja heikentää infrastruktuurin palvelutasoa. Ilmastonmuutos vaikuttaa kuljetusjärjestelmiin, liikenteen kehitysnäkymiin, rata- ja tierakenteisiin, kunnossapitoon ja siten sopeutumistarpeeseen. Väyläverkon elinkaari voi jäädä ennustettua lyhyemmäksi, kun ankarat ilmasto-olot heikentävät väylien kestävyyttä ja kuntoa.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset liikenne- ja viestintäinfrastruktuuriin heijastuvat merkittävästi yhteiskunnan toimintavarmuuteen, sillä niissä tapahtuvat häiriöt ja infrastruktuurin rapautuminen vaikuttavat edelleen

muihin toimialoihin henkilöiden ja tavaroiden kuljetusten sekä tiedon jakamisen kautta. Sään ja ilmaston vaikutukset liikennejärjestelmään aiheuttavat onnettomuus-, vaurioitumis- ja myöhästymisriskejä, jotka kaikki aiheuttavat kustannuksia, arvonmenetyksiä ja terveydellisiä vaikutuksia toimijoille ja koko yhteiskunnalle. Liikenne- ja viestintäverkoilla on tärkeä rooli niin elinkeinoelämän kuljetusten ja kansalaisten liikkumisen kuin myös huoltovarmuuskriittisten sekä yhteiskunnan kannalta keskeisten toimintojen, kuten pelastustoiminnan, maanpuolustuksen, sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä postin toiminnan kannalta. Ennaltaehkäisevällä, määrämuotoisella suunnittelulla, rakentamisella ja kunnossapidolla voidaan varmistaa liikenne- ja viestintäinfrastruktuurin kestävyys ilmastonmuutoksen vaikutuksille.

Sopeutumissuunnitelmassa liikenne- ja viestintäinfrastruktuurin osalta tavoitteena on *Liikenne- ja viestintäinfrastruktuurin haavoittuvuudet on tunnistettu vuoteen 2026 mennessä ja ilmastokestävyys vahvistettu vuoteen 2030 mennessä* ja sen saavuttamista edistetään kolmella toimenpiteellä:

- Toimenpide 7.1 Viedään ilmastonmuutokseen sopeutumisen edellyttämät toimet osaksi liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan vakiintuneita strategisia ohjausasiakirjoja
- Toimenpide 7.2 Kehitetään liikennejärjestelmän ja liikenne- ja viestintäverkkojen tietoperusteista päätöksentekoa ja toimintamalleja
- Toimenpide 7.3 Toteutetaan yksityisteiden ja -siltojen kuntokartoitus ja aktivoidaan sen pohjalta tiekuntia teiden perusparannukseen ja kunnossapitoon

Toimenpiteet pyrkivät kehittämään suunnitelmia, asiakirjoja, lainsäädäntöä ja ohjeistusta, sekä tietoperusteista päätöksentekoa ja toimintamalleja, luomaan sopeutumisen tiekarttoja sekä vaikuttamaan sopeutumisrahoitukseen. Toimenpiteet 7.1 ja 7.2 liittyvät vahvasti Väyläviraston toimintaan ja Väylävirasto pitää niitä hyvinä. Ilmastonmuutokseen sopeutumisen keskeisiin toimintaa ohjaaviin strategioihin ja suunnitelmiin (kuten valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma L12) sisällyttämisen lisäksi Väylävirasto näkee tärkeänä koota ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyvät asiat yhteen (suunnitelmaan, toimenpideohjelmaan tms.) sopeutumistyön tehokkaan suunnittelun, toteutuksen, resurssoinnin ja seurannan varmistamiseksi.

Liikenne- ja viestintäministeriö on keskeisessä roolissa Kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman toimenpiteiden toimeenpanossa muiden ministeriöiden ohella. LVM vie sopeutumistoimet osaksi hallinnonalan strategisia ohjausasiakirjoja vuosina 2023–2025 toimenpiteessä 7.1 kuvatun mukaisesti. Liikennejärjestelmän kehittämistä ohjaa valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma vuosille 2021–2032.

Hallituskausittain päivitettävään suunnitelmaan sisältyvä valtion rahoitusohjelma asettaa taloudelliset raamit liikennejärjestelmän kehittämiselle. Rahoitusohjelman toteutuminen riippuu kehys- ja talousarviopäätöksistä. Pitkäjänteinen liikennejärjestelmäsuunnittelu ja sen konkretisoituminen yhtäältä niin suunnittelu- kuin investointiohjelmina sekä väylänpidon perussuunnitelmana vahvistavat osaltaan väyläverkon ilmastonkestävyyttä.

Ilmastonmuutoksen sopeutumisen kustannusvaikutukset väylänpitoon ja sen omaisuuteen ovat vielä epätarkkoja. Esimerkiksi liikenneyhteyksien rapautuminen aiheuttaa julkiselle sektorille korjauskustannuksia ja yksityiselle sektorille kustannuksia toimitusten viivästymisistä tai vaihtoehtoisen reitin käytöstä. Merkittävä taloudellinen kysymys on, miten vahinkojen kustannukset jakautuvat yksityisen ja julkisen sektorin kesken. Julkisen sektorin toimenpiteillä (väyläverkko) voidaan vähentää yksityisen sektorin kustannuksia. Tieverkon ja muun liikenneinfrastruktuurin korjausvelka lisää yhteiskunnan tasolla haavoittuvuutta ilmastonmuutokselle.

Liikenne- ja viestintäinfrastruktuurin sopeutumistoimilla edistetään merkittävästi suomalaisen teollisuuden ja elinkeinoelämän kykyä sopeutua ilmastonmuutokseen. Teollisuussektorin kannalta tärkeää on tavara- ja raaka-ainekuljetusten sujuvuuden turvaaminen myös ilmastonmuutoksen myötä muuttuvissa olosuhteissa. Erityisesti routakausien lyhentyessä kelirikko vaivaa laajasti maa- ja metsätalouden tuotantoketjun kannalta keskeisillä kuljetusreiteillä. Yksityisteiden merkitys on erittäin suuri muun muassa puu- ja energiahuollon, vakituisen asutuksen, maa- ja metsätalouden ja muidenkin elinkeinojen turvaamisessa. Väylävirastolla on toimivalta maantie- ja rataverkon sekä vesiväylien toimien ohjauksessa.

Kuljetusketjujen sää- ja ilmastoriskejä on jo tunnistettu ja vähennetty useilla toimilla liittyen mm. väylien kuivatukseen, tulvariskien hallintaan, talvihoitoon, suunnitteluun ja mitoitukseen sekä turvalaitteiden ja järjestelmien toimintavarmuuden parantamiseen. Liikenneinfrastruktuurin haavoittuvuuksia ei kuitenkaan vielä tunneta riittävästi, ja sopeutumiseen liittyvien tietotarpeiden tunnistaminen ja tiedon koonti on Väylävirastossa tunnistettu olennaiseksi sopeutumistoimenpiteiden suunnittelussa ja kohdentamisessa. Tarvitaan tarkempaa tietoa tapahtuneista vaurioista ja niiden alueellisesta sijoittumisesta, jotta voidaan määrittää oikeanlaiset sopeutumistoimet kriittisimpiin kohtiin väyläverkolla. Riskien- ja poikkeamienhallintaan liittyen on tarpeen tarkentaa sään ääri-ilmiöiden aiheuttamien vaurioiden seurantaa. Riskinarviointia on tarkennettava muun muassa hyväksyttävän riskitason (mm. palvelutasovaikutukset, liikennejärjestelmän toimivuus, korjausvelka) määrittämiseksi.

Sopeutumistoimet tulevat vaatimaan lisärahoitusta. Vaikuttavuus ja ennakoivien toimenpiteiden hyödyt yhteiskunnan toimintavarmuudelle ja

Suomen kilpailukyvylle sekä omaisuuden kustannustehokkaalle kunnossapidolle ovat moninkertaisia, joten panostus päivittäisen liikennöitävyyden ylläpitämiseen on tärkeää ja kustannustehokasta. Ennakoivan sopeutumisen osana väylien suunnittelua, rakentamista, korjausta, hoitoa ja käyttöä arvioidaan olevan merkittävästi edullisempaa kuin reaktiivinen toiminta tai sopeutumattomuudesta yhteiskunnalle aiheutuvat (välilliset) kustannukset. Lisäksi on tärkeää varautua hitaasti tai erittäin hitaasti muuttuviin olosuhteisiin, koska merkittävimmät kustannusvaikutukset voivat syntyä hitaasti muuttuvista olosuhteista mm. lämpötilan nousun ja sadannan muutosten takia.

Tämä asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.
Väylävirastossa asian on ratkaissut toimialajohtaja Virpi Anttila ja esitellyt ympäristöasiantuntija Soile Knuuti.

Jakelu Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

Tiedoksi kirjaamo@vayla.fi

Väylävirasto

ASIAKIRJA / HANDLING / DOCUMENT

Tämä asiakirja on allekirjoitettu Väyläviraston sähköisen allekirjoituksen palvelussa.
Voit varmistaa Adobe Acrobatilla sähköisen allekirjoituksen eheyden.

Denna handling är undertecknad i Trafikledsverkets tjänst för elektroniska underskrifter.
Du kan verifiera den elektroniska underskriften med Adobe Acrobat.

This document has been signed at Finnish Transport Infrastructure Agency´s service for electronic signatures.
You can verify the authenticity of the signature by using Adobe Acrobat.

ALLEKIRJOITUKSET / UNDERSKRIFTER / SIGNATURES

Allekirjoittaja	**Soile Knuuti**
Allekirjoitusaika	26.01.2023 14:00
Allekirjoittaja	**Virpi Anttila**
Allekirjoitusaika	30.01.2023 09:33

ASIAKIRJAT

Asiakirja	MaMeV_Kuuleminen_KISS2030_Väylä_Lausunto.pdf